

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ірина ГОЛІЯД, к.пед.н., професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки Інженерно-педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-4979-828X

Марія ТРОПНА, магістрант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-9652-6538

Сучасна епоха принесла чимало труднощів, пов'язаних із розвитком технологій, цифровізацією та високою швидкістю поширення інформації. Зростання соціальної активності членів суспільства виражається сьогодні в реалізації їх можливостей для самовираження, для обміну соціальним досвідом, для діяльності, спрямованої на особисте вдосконалення і прогресивний розвиток. В інформаційний вік, та ще в умовах воєнного стану, кризи та невизначеності недооцінка питань, пов'язаних з безпекою інформації, може призвести до величезних проблем. Нині в Україні під інформаційною загрозою знаходяться практично всі сфери суспільного життя – економіка, політика, освіта, наука, охорона здоров'я [1].

Сприйняття змісту інформації – складний психофізичний процес. Інформаційні потоки впливають на психічний стан людини, який втілюється в його думках, вчинках, поведінці. У цивілізованому світі поширення інформації в комунікативному просторі носить упорядкований характер, порушення якого породжує інформаційні конфлікти.

У контексті подій, що відбуваються сьогодні в Україні, конфлікти різної інтенсивності стали ознакою сучасного інформаційного суспільства, а інформаційний простір стає зручним для маніпуляцій. З психологічної точки зору маніпуляція – насильство над свідомістю конкретної людини шляхом нав'язування ідей, установок, мотивів, цінностей з метою цілеспрямованого поширення небезпечної інформації. За допомогою застосування спеціальних засобів та методик, стратегій і конкретних прийомів здійснюється психологічний вплив на масову аудиторію що впливає на їхню психіку і поведінку. Небезпека цього впливу – шлях до стресів, руйнуванню звичних відносин, депресії, які сприятимуть деперсоналізації особистості, робить її творчо недієздатною, змінює нормальну поведінку та реакцію на навколишній світ.

Наразі, в окремих областях України, де ситуація це дозволяє, вже відновлено освітній процес, використовуючи технології дистанційного навчання. Пріоритетним каналом одержання інформації є інтернет-ресурси. До них активно долучилися широкі маси суспільства, які, в переважній більшості, не мають відповідного рівня підготовки до участі в суспільно корисній інформаційній діяльності. Сьогодні в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, формування цифрових навичок набуває особливого значення. Вміння використовувати цифрові технології в навчанні та подальшій роботі стає необхідним для більшості професій [2]. Завдяки онлайн-навчанню студенти

отримують більш широкі можливості для здобуття знань, умінь, навичок у багатьох сферах та опануванню необхідних компетентностей.

В інформаційному суспільстві соціальні мережі відкривають користувачам безмежні можливості й стають важливим інструментом масової та публічної комунікації, головна особливість якої – інтерактивність. Соціальні мережі сприяють захопленню високими технологіями, стимулюють самостійну пізнавальну діяльність, підштовхують до саморозвитку. Але останнім часом вони містять чимало небезпек: стали осередком фейкових новин, кризи інформації та психологічної залежності. Академічна прокрастинація – психологічна проблема більшості здобувачів освіти. Студенти, які перебувають в умовах постійної психологічної напруги схильні відкладати справи на потім, що призводить до виконання їх при жорсткому дефіциті часу. Це позначається не тільки на якості, успішності навчання, а й на психофізіологічному стані студента, на його особистості загалом. Користувачі комп'ютера також схильні до аддикції: вони знаходяться у своєрідному психологічному трансі, в якому реальність набуває не чітких рис і зливається з віртуальністю, що сприяє несвідомому засвоєнню інформації [3].

Аудіо-візуальна інформація найбільш приваблива й легка для сприйняття широкому колу користувачів соціальних мереж, яка використовуються для маніпуляції: пости у Facebook та на каналах Telegram, відеоматеріали на YouTube та Instagram; фейкових повідомлення в Інтернет месенджерах Viber/WhatsApp/Telegram, вірусні SMS; ефірні та Інтернет-передачі; масові розсилки на адреси електронної пошти та ін. Також, останніми роками суб'єкти маніпулювання суспільною свідомістю створюють псевдокористувачів соцмереж, так звані ботоферми, та від їх імені пишуть тисячі коментарів. Реалізаторами маніпулятивних технологій також можуть бути реальні люди, які просувають певну інформацію в інтернет-просторі, так звані «ломи» (лідери суспільної думки). Це, здебільшого, блогери, які мають велику кількість підписників, авторитети, до думки яких дослухаються, а їхні дописи поширюють у мас-медіа [4].

Захищеність здобувачів від вищеперелічених небезпек у соціальних мережах, які зможуть спричинити деструктивний вплив на їхню свідомість, є досить важливим завданням педагогічних працівників закладів освіти. Питання інформаційної безпеки набувають особливого значення в умовах кризи, ведення війни, саме тоді, коли здатність чинити опір послаблена завдяки страху, паніки, дезорієнтації. Саме тому важливо дотримуватися базових правил інформаційної гігієни [5] і бути особливо пильними до інформації, що надходить і яка поширюється. А молодь потребує особливого захисту, адже саме від її розвитку залежить майбутнє країни. Наразі, дуже важливо створювати умови для підняття рівня критичного мислення у студентів: вирізняти офіційні джерела інформації, сумніватися, уміти перевіряти інформацію, щоб розпізнавати фейки, аналізувати різні точки зору, розрізняти переконливі аргументи та прояви маніпуляції. Фактчекінг [6] та посилення медіаграмотності [7–12] студентів – головні завдання наукових та педагогічних працівників. Наразі медіа-грамотність – це основна компетентність молодого покоління, дорослих, людей похилого віку, батьків, учителів.

Перелік літератури:

1. Голіяд І. Тропіна М. Безпека корпоративних мереж як невід'ємна частина цифрової трансформації української економіки /І. С. Голіяд, М. А. Тропіна// Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції в рамках реалізації проекту Erasmus+ «Академічна протидія гібридним загрозам» WARN 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SVNE-JP (м. Київ, 7 грудня 2021 року). К.: ДУІТ, ХНУРЕ. 2021. 694 с С – 513-516.
2. Голіяд І. Тропіна М. Формування цифрової компетентності в умовах трендів розвитку цифрових технологій / І. С. Голіяд, М. А. Тропіна// матеріали науково-практичної конференції НПУ ім. М. П. Драгоманова.
3. Тропіна М. Соціальні мережі як невід'ємний атрибут повсякденного життя сучасного українця /Тропіна М. А.// Наукові записки Малої академії наук України. – Серія «Педагогічні науки»: [зб. наук. праць; редкол.: С.О. Довгий (голова), О.Є. Стрижак, О.В. Лісовий, І.М. Савченко та ін.]. – Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2019. — Вип. 16. — 76 с., С 57 – 64.
4. Кротюк А. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія /за ред. В.А. Кротюка/. Харків: ФОП Федорко М. Ю., 2021. 558 с.
5. Онлайн-курс «**Інформаційна гігієна**».
6. VoxCheck та EdEra «**Фактчек: Довіряй-перевіряй**» /Онлайн-курс/.
7. **Навчальний курс медіаграмотності.**
8. **Навчальний курс**, присвячений медіаграмотності
9. Онлайн-курс «**Новинна грамотність**», спрямований на поширення медіаграмотності серед населення в умовах воєнного конфлікту
10. **Курс з медіаграмотності** для освітян.
11. Дистанційний курс «**Як розуміти соціальні мережі**».
12. Інститут масової інформації «**Медіакомпас: путівник професійного журналіста**» /Практичний посібник/.